

Aan de gemeenteraad van Nijmegen

Postadres

Gemeente Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres

Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

T 14 024

nijmegen.nl

Contactpersoon

Ieneke Rombouts
i.rombouts@nijmegen.nl

Ons kenmerk

E24.003772

Bijlage(n)

Bijgevoegd: Ja

Datum 5 november 2024
Onderwerp Voortgang m.b.t Nijmeegse GALA-plan:
*Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse
generatie in 2040*

Geachte leden van de raad,

Met deze raadsinformatie brief willen wij u graag informeren over de voortgang van het lokale GALA-plan: *Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040*.

Context

Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) heeft tot doel gemeenten een steviger basis te geven om integraal preventief beleid te voeren. Met het Nijmeegse GALA-plan bouwen we in Nijmegen verder aan het fundament voor een gerichte lokale aanpak op het gebied van preventie, gezondheid en de sociale basis. Het Nijmeegse GALA-plan richt zich op gezondheidswinst voor alle inwoners, met specifieke aandacht voor groepen waar de meeste gezondheidswinst te behalen is.

In het Nijmeegse plan van aanpak GALA 2023-2026 "Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040" hebben we de volgende doelen beschreven:

1. Terugdringen gezondheidsverschillen
2. Een gezonde en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten
3. Versterken van de (verbinding met) de sociale basis
4. Een gezonde leefstijl
5. Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid
6. Vitaal ouder worden

Naast de inhoudelijke doelen hebben we in het GALA-plan een aantal randvoorwaardelijke verbeterpunten benoemd, namelijk:

- Lokale aandacht voor het terugdringen van gezondheidsverschillen
- Meer verbinding en samenhang tussen de verschillende programma's en partijen, waaronder een betere samenwerking tussen gemeente en zorgpartijen
- Beter benutten van de GGD als regionale kennispartner en adviseur op gezondheidsbeleid
- Inzet van sport en cultuur als middelen om gezondheid te bevorderen
- Gezondheid en collectieve (keten)aanpakken gericht onderdeel maken van wijkgericht werken/stadsdeelprogrammeren

Voor zowel de doelen als de randvoorwaardelijke verbeterpunten zullen we hierna de voortgang beschrijven. Ook zullen we kort stilstaan bij het rijksbrede beleid ten aanzien van gezond en actief leven.

Voortgang per doel

1. Terugdringen gezondheidsverschillen

In het GALA plan hebben we benadrukt dat we heel duidelijk zien dat kwetsbare doelgroepen zich veelal concentreren in specifieke wijken/stadsdelen. Deze wijken/stadsdelen behoeven dus extra aandacht in de aanpak terugdringen gezondheidsverschillen. Op basis van de cijfers hebben we ons gericht op de stadsdelen Zuid, Lindenholt en Dukenburg. In deze stadsdelen hebben we een start gemaakt met een wijkgerichte aanpak, waarbij we ons in 2024 vooral richt(t)en op het versterken van bestaande initiatieven en interventies, zoals bijvoorbeeld: [de Ontbijtwinkel](#), [De Blauwe Tomaat](#) en de [Voedselhub](#).

Het is daarnaast nodig om duurzaam te investeren in bewezen (keten)aanpakken gericht op het wegnemen of beperken van de oorzaken van gezondheidsverschillen. Voorbeelden van dergelijke aanpakken zijn de ketenaanpak “Kansrijke Start” en de “Aanpak gezondheidsvaardigheden”. Een concreet voorbeeld is de samenwerking van de gemeente met Wijkgezondheidscentrum Lindenholt (WGCL), NEO-huisartsenzorg en de GGD Gelderland-Zuid. In dit gezondheidscentrum is meerdere jaren samengewerkt om een aanpak gezondheidsvaardigheden te ontwikkelen met als doel om de zorg beter af te stemmen op laaggeletterden en hun gezondheidsvaardigheden te vergroten. Deze werkwijze is opgenomen in de [Toolbox Aanpak laaggeletterdheid in de eerste lijn](#), die begin 2024 is opgeleverd.

Dankzij de GALA-middelen hebben we via Groen, Gezond en in beweging (GGiB) financieel kunnen bijdragen aan het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Er zijn [tien projecten](#) gehonoreerd met als doel gezondheidsachterstanden verkleinen. Dit zijn initiatieven op het gebied van gezonde voeding, alcoholmatiging en mentale gezondheid jongeren.

Voor de middellange en lange termijn is het nodig om te komen tot een brede aanpak om de gezondheid van inwoners met een lagere sociaal economische positie te verbeteren. Vanuit Gezondheid en Armoede & Schulden wordt (samen met Pharos) gewerkt aan een actieprogramma verkleinen gezondheidsachterstanden. Dit plan en is eind 2024/begin 2025 gereed. Het plan gaat uit van een gedifferentieerde aanpak per doelgroep en wijk.

2. Een gezonde en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten

Bij de actualisatie van de Omgevingsvisie is gezonde leefomgeving verder uitgewerkt in acht thema's en is een gezondere leefomgeving één van de leidende principes geworden in de Nijmeegse contourennota van de Omgevingsvisie. Een deel van het budget GALA wordt ingezet voor kennis en expertise van de GGD om de acht thema's van een gezonde leefomgeving concreet te maken in ruimtelijke projecten. De GGD is hierdoor ook betrokken bij de uitwerking van lopende gebiedsvisies, wordt geraadpleegd bij nieuwe initiatieven op de Omgevingstafel en is betrokken bij het opstellen van het Omgevingsplan.

We werken aan Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten (BOSS- kader) en hebben met GALA-middelen een impuls kunnen geven aan spelen, sporten en ontmoeten in onder andere Hegdambroek, Aldenhof, en Gildenkamp.

De evaluatie van het lokale hitteplan wordt eind dit jaar verwacht.

3. Versterken van de (verbinding met) de sociale basis

We zetten in op initiatieven op wijkniveau om de sociale basis verder te versterken. We ondersteunen activiteiten vanuit inwoners en organisaties in de wijk. Voorbeelden hiervan zijn de [Mealprep cafés](#) in Neerbosch-Oost en het Waterkwartier, de [Tuinbrigade](#) en [Stadslandbouw](#) in

Lindenholt, [Gezond in Noord](#), [Festival 1390](#) in Dukenburg en [Huis van Verlies en Rouw](#) in West. Ook ondersteunen we de sociale wijkondernemingen met hun activiteiten in de wijk. Momenteel verkennen we de mogelijkheden om in de komende jaren een deel van de GALA-middelen in te zetten als 'stadsdeelbudget', bestemd voor de acties die voortkomen uit het stadsdeelprogrammeren en andere samenwerkingen op stadsdeelniveau. We nemen hier inwonersinitiatieven ook in mee. Over de voortgang van overige activiteiten ter versterking van de sociale basis (uitvoering kadernota Samen werken, samen sterk) informeren wij u op een later moment.

We hebben met behulp van de GALA-middelen het mantelzorgbeleid (inclusief respijtzorg) geëvalueerd. Naar aanleiding van de evaluatie gaan we aan de slag met: (1) De bekendheid van Mantelzorg Nijmegen vergroten onder inwoners; (2) Beter samenwerken op het thema mantelzorg (intern en extern); (3) Blijvende aandacht voor specifieke groepen mantelzorgers, zoals bijvoorbeeld aandacht voor respijtzorg voor gezinnen via het project [Zorgoppas](#). In 2023 en 2024 zijn in totaal 51 matches gemaakt tussen gezinnen en een oppas.

Met de aanpak Eén tegen Eenzaamheid hebben we aandacht voor eenzaamheid onder ouderen en jongeren. We ondersteunen de pilot 'eenzaamheidsaanpak voor ouderen met een migratieachtergrond in Dukenburg'. Dit project is een samenwerking tussen Bindkracht10 en Sterker. Het doel is om door (wekelijkse) ontmoeting voor ouderen met een migratieachtergrond in Dukenburg vroegtijdig in te spelen op bij hen aanwezige eenzaamheidsvraagstukken. Daarnaast ondersteunen we het project '[Rewhyred](#)' van Bindkracht10, gericht op eenzame jongeren en jongvolwassenen (16 tot 24 jaar). Binnen dit project wordt in groepsverband gewerkt vanuit de individuele hulpvraag van de jongere. Door middel van ervaringsleren wordt gewerkt aan positieve ervaringen.

[Welzijn op Recept](#) wordt in de hele stad ingezet door Bindkracht10, voor zowel volwassenen als voor jeugd. In 2023 zijn 318 inwoners in gesprek geweest met een van de Welzijnscoaches. De activiteiten waar de deelnemers aan Welzijn op Recept uiteindelijk succesvol aan gekoppeld worden zijn vooral gericht op ontmoeting, creativiteit, bewegen, en vrijwilligerswerk. Vanuit de Buurtteams Volwassenen en huisartspraktijken worden steeds vaker inwoners verwezen naar Welzijn op Recept. Ook is de verkenning van de regionale ketenaanpak Welzijn op Recept gestart met een gezamenlijke kick-off. Later dit jaar vinden de vervolgsessies plaats.

4. Een gezonde leefstijl

Centraal staat het belang om gezond gedrag en gezonde keuzes te stimuleren vanuit een integrale aanpak. Alle activiteiten hieromtrent vindt u terug in de Gezondheidsagenda 'Samen werken aan gezondheid'. Hierna is beschreven wat we specifiek vanuit de GALA-middelen hebben kunnen doen.

Afgelopen januari is de Nijmeegse Aanpak Gezonde Jeugd en Jongeren (NAGJJ) vastgesteld. Deze aanpak heeft onlangs een nieuwe, passendere naam gekregen: [Jong Gezond en in Beweging](#). Doel van deze meerjarenaanpak is om onder regie van de GGD samen met inwoners en partners te werken aan een gezonde jeugd. Daartoe is een regisseur aangesteld die in 2024 en 2025 vanuit GALA-middelen kan worden gefinancierd. Er is geëxperimenteerd met het aanbieden van gezonde voeding en voedings-educatie aan kinderen ([Speedy Bites](#) bij de Nimma Sportzomer, [Gezonde Smikkelweken](#) op BSO's en [Peutervierdaagjes](#) bij Kinderopvanglocaties). De enthousiaste reacties vragen om bredere implementatie in de stad.

Vanuit de GALA-middelen wordt ook ingezet op betere zorg en ondersteuning van kinderen en gezinnen waar overgewicht en obesitas speelt, zoals bijvoorbeeld de implementatie van de ketenaanpak [Kind naar Gezonder Gewicht](#) (KnGG), in de vorm van een pilot in Nijmegen West. Onlangs bent u geïnformeerd over de uitkomsten van deze Social Return on Investment (SROI) verkenning Kind naar Gezonder Gewicht in de gemeente Nijmegen (kenmerk: E24.002881).

Sinds het voorjaar 2024 zijn alle 350 openbare speelplekken in Nijmegen rookvrij. Bij alle speelplekken liggen één of meerdere tegels van de Rookvrije Generatie. Vanuit de Kinderraad zijn kinderen van verschillende Nijmeegse basisscholen betrokken bij het proces en de zichtbaarheid van de rookvrije speelplekken. Tekeningen en slogans van kinderen zijn verwerkt in spandoeken die tot en met de herfst bij speelplekken hangen. Verder ontving de Dar spandoeken en beachflags van de Rookvrije Generatie die zij in hebben gezet bij het (jaarlijks terugkerende en drukbezochte) Wijkheldenfestival in Park Brakkestein. Alle tegels en de overige communicatiemiddelen zijn bekostigd uit de GALA-middelen.

Er wordt gewerkt aan een actualisatie van het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol. We volgen de uitvoer van de aanpak Helder op School, een aanpak voor middelenpreventie op het voortgezet onderwijs. Dankzij de middelen uit het GALA is gestart met de aanpak '[Studententijd van je Leven](#)' (Trimbos) met Iriszorg Preventie als projectleider. Tijdens de introductietijd zijn studenten uitgedaagd om vaker voor alcoholvrij te kiezen met de campagne "choose your cheers, wanneer kies jij voor alcoholvrij?". Er is gewerkt aan draagvlak en akkoord om per 2025 deel te nemen aan een pilot voor de implementatie van de [STAD-aanpak](#) in Nijmegen, een aanpak om bingedrinken onder jongvolwassenen in het uitgaansleven te voorkomen. Ook wordt er gewerkt aan richtlijnen en ondersteuning richting evenementorganisatoren. In het eerste half jaar van 2024 zijn er door de buurtsportcoaches 441 beweegadviesgesprekken gevoerd. De Urban scene is in de spotlights gezet tijdens Urban aan de Waal. De 300 bezoekers konden genieten van shows maar ook zelf ervaren. Met de Nimma Sportzomer werden verspreid over vijf stadsdelen sportevenementen georganiseerd om de hele stad in beweging te brengen. Er is gewerkt aan de bekendheid van het Nijmeegs Sportakkoord en de mogelijkheid om geld aan te vragen voor projecten. Er zijn op dit moment 20 projecten gehonoreerd.

5. Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid

IrisZorg preventie en Pro Persona Connect werken al jaren intensief samen op het onderwerp KOPP/KOV: Kinderen van Ouders met Psychische Problematiek of Kinderen van Ouders met een Verslaving. In 2023 en 2024 is geïnvesteerd in het bereik van de KOPP/KOV, door het thema maatschappelijk te bespreken en voor een grote groep openbaar te maken. De doelgroep is namelijk moeilijk te bereiken en de kinderen die wel worden bereikt zijn maar een fractie van de doelgroep. Hiervoor zijn deskundigheidsbevordering trainingen KOPP/KOV uitgevoerd. De trainingen zijn gericht op professionals die werken met mensen met psychische en/of verslavingsproblemen, die kinderen hebben. In totaal zijn met 2 trainingen 30 deelnemers bereikt. We hebben dit bekostigd vanuit de GALA-middelen.

Hieraan gekoppeld hebben we in 2024 samen met Stichting Open Mind, Pro Persona en IrisZorg de [Kind Van tentoonstelling](#) in Nijmegen (op plein 1944) georganiseerd. Kinderen/jongeren die opgegroeid zijn met een psychische kwetsbare of verslaafde ouder hebben vaak het gevoel er alleen voor te staan. In de samenleving bestaat nog steeds een stigma op mentale gezondheid. Dit maakt het lastig voor KOPP/KOV om open te zijn over hun voormalige én huidige situatie. Dit wordt versterkt door gevoelens van schaamte. Het doorbreken van dit taboe is essentieel om ervoor te zorgen dat KOPP/KOV de nodige erkenning, aandacht en steun krijgen. De tentoonstelling heeft de persoonlijke verhalen van negentien diverse KOPP/KOV tussen de 20 en 80 jaar weergegeven. Ook dit hebben we kunnen bekostigen vanuit de GALA-middelen.

6. Vitaal ouder worden: Integrale ketenaanpak valpreventie, bewegen en gezonde voeding

De uitvoering van de integrale ketenaanpak valpreventie hebben we belegd bij de GGD en wordt gefinancierd vanuit de GALA-middelen. Deze ketenaanpak is gericht op het bereiken van minimaal 14% van de thuiswonende ouderen met een valpreventietest. Uit de test blijkt of mensen meer dan een gemiddeld valrisico lopen. Ouderen, bij wie het valrisico bovengemiddeld is, krijgen een

valanalyse en een cursus valpreventie aangeboden. Elke stadsdeel kent een werkgroep valpreventie en ontvangt financiële (GALA-) middelen om een passende aanpak uit te voeren in het stadsdeel. Een coördinator buurtsportcoach gericht op valpreventie ondersteunt de buurtsportcoaches in de stadsdelen bij het promoten van de valpreventietest en het aanbieden van valpreventie activiteiten in het reguliere sport en beweegaanbod. De eerste buurtsportcoaches en fysiotherapeuten zijn eind van de zomer opgeleid als “begeleider valpreventieve beweeginterventies” en in oktober zijn de eerste valpreventie cursussen gestart. Er zijn echter ook knelpunten, zoals gebrek aan capaciteit bij Veiligheid NL om meer begeleiders op te leiden en de verplichting dat alleen huisartsen een valanalyse mogen afnemen. Huisartsen vinden dit niet hun taak; fysiotherapeuten echter wel. Zolang landelijke regelgeving de directe inzet van fysiotherapeuten niet toelaat, blijft het afnemen van een (verplichte) valanalyse een knelpunt.

Voortgang randvoorwaardelijke verbeterpunten

- Lokale aandacht voor het terugdringen van gezondheidsverschillen

Via stadsdeelprogrammeren, de preventieplatforms en andere preventiestructuren is er lokaal aandacht voor het terugdringen van gezondheidsverschillen. De voorbeelden hierboven beschreven vinden bijna uitsluitend in wijken/stadsdelen plaats waar gezondheidsachterstanden groter zijn.

- Meer verbinding en samenhang tussen de verschillende programma's en partijen, waaronder een betere samenwerking tussen gemeente en zorgpartijen

Na het vaststellen van het plan van aanpak GALA is een beleidsoverleg GALA in het leven geroepen. Hieraan nemen beleidsadviseurs van de verschillende relevante programma's deel (zoals jeugd, volwassenen, armoede & schulden, gezondheid, welzijn, cultuur en sport) en een afvaardiging van sociaal regisseurs vanuit de stadsdelen. Samen geven zij uitvoering aan het plan van aanpak.

Ook werken gemeenten en zorgpartijen in de regio samen aan het Integraal Zorg Akkoord (IZA). In de Regio Rijk van Nijmegen doen we dit via het netwerk Nijmegen op één lijn (NOEL). Vanuit de gemeente Nijmegen nemen we deel aan de coördinatiegroepen Kwetsbare groepen en Preventie.

- Beter benutten van de GGD als regionale kennispartner en adviseur op gezondheidsbeleid

Met de komst van het GALA is er extra financiële ruimte gekomen voor het benutten van de GGD als kennispartner en adviseur op gezondheidsbeleid. Deze middelen zijn in 2023 ingezet voor kennis en advies van de GGD op het gebied van de gezonde leefomgeving. In 2024 worden deze middelen ingezet voor advies en coördinatie van de vijf ketenaanpakken.

- Inzet van sport en cultuur als middelen om gezondheid te bevorderen

De buurtsportcoaches en cultuurcoaches worden laagdrempelig ingezet om mentale en lichamelijke gezondheid te bevorderen. Met behulp van de GALA middelen zijn er initiatieven opgestart om inwoners met gezondheidsachterstanden in een groep in beweging te krijgen.

- Gezondheid en collectieve (keten)aanpakken gericht onderdeel maken van wijkgericht werken/stadsdeelprogrammeren

Het lukt ons steeds meer en beter om gezondheid en collectieve aanpakken onderdeel te maken van wijkgericht werken/stadsdeelprogrammeren. In gebieden waar relatief veel inwoners kampen met chronische stress door geldproblemen, gaat onze aandacht met name uit naar het creëren van een gezonde fysieke en sociale omgeving. Daarmee maken we gezonde keuzes en gezond leven zo makkelijk en laagdrempelig mogelijk.

Voortgang Rijksbreed beleid gezond en actief leven

Waar gemeenten en zorgverzekeraars hun schouders zetten onder het realiseren van samenhangend beleid, hebben zij het kabinet gevraagd om gezondheid mee te nemen in al het rijksbeleid (health in all policies). Voorbeelden zijn: de btw op suiker verhogen en op groenten en fruit verlagen, het mogelijk maken dat gemeenten fastfoodketens kunnen weigeren, maar ook een afgestemde beleidsinzet ten aanzien van schuldenproblematiek en ruimtelijke ordening. Tot

nu toe blijft het landelijke beleid achter, wat het in sommige opzichten moeilijker maakt om lokaal goed uitvoering te geven aan het gezond en actief leven akkoord.

Financiën

Voor Nijmegen is vanuit de brede SPUK regeling een rijksbijdrage beschikbaar van €2,8 miljoen in 2024 en 2025 en € 2,2 miljoen in 2026. De brede SPUK (GALA) gelden die lokaal beschikbaar zijn gesteld voor gezond en actief leven lopen eind 2025 voor een deel af. In Nijmegen komt dit neer op een korting van ruim €600.000 op gezondheid en €60.000 op sport (vanaf 2026). Daarnaast worden de middelen die overblijven vanaf 2026 waarschijnlijk met 10% gekort en worden de middelen niet meer via een SPUK uitgekeerd (en zijn daarmee niet meer exclusief voor gezondheid, welzijn, sport). Met deze verwachte financiële verandering zal het lastiger zijn om de doelen uit het GALA-plan te realiseren, met name op de thema's gezond gewicht (jeugd én volwassenen), mentale gezondheid, opgroeien in een kansrijke omgeving en gezonde leefomgeving.

Tot slot

Begin 2025 ligt er een geactualiseerde gezondheidsagenda inclusief een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren. Ook is er sport- en beweegnota (Nimweegs hert veur sport en bewegen, 2022) met bijbehorende jaarplannen en wordt de kadernota 'Samen werken, samen sterk' begin 2025 voorzien van een uitvoeringsprogramma. De GALA-doelen zijn onderdeel van deze geactualiseerde jaarplannen en uitvoeringsprogramma's en zullen in het vervolg via deze weg verantwoord worden.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

A.P.W. van de Klift
gemeentesecretaris

H.M.F. Bruls
burgemeester

Bijlagen:

1. GALA plan van aanpak - Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040